

Kultura bezpečného potápění

Ústředním posláním nadace Divers Alert Network je vytvořit a udržovat kulturu bezpečného potápění. Jedná se o kolektivní úsilí a DAN chce v jeho rámci vést a podporovat diskusi s širokou potápěčskou veřejností s jediným cílem – zvýšit bezpečnost potápění a posílit z něj plynoucí radost a potěšení.

Neustále se opakující mantra o odpovědnosti každého jednotlivce je ve zdánlivém rozporu s důležitým společenským aspektem této činnosti, a sice se skutečností, že se jedná o sport, který se prakticky nedá provozovat individuálně. Kromě potápěčských kolegů se může nehoda související s potápěním týkat i školicích středisek, obchodů s potápěčskou výbavou, zdravotních a vědeckých organizací, výrobců potápěčské výstroje a/nebo masových médií. Většina nehod se přičítá lidské chybě a většina rad od lidí, kteří se zabývají bezpečností potápěčů, volá po silnějším uvědomování si všech aspektů této sportovní činnosti.

I když jsou chyby jednotlivců v souvislosti s bezpečností potápění doslova „evergreenem“, rovněž je důležité neztratit ze zřetele společenské aspekty související s potápěčskými nehodami a nutnost posilovat příslušná sociální opatření, která by mohla přinést větší užitek, než kdybychom se jen neustále soustřeďovali na jednotlivé potápěče. Chceme-li podporovat větší bezpečnost při potápění smysluplně, musíme si uvědomit stav současné kultury potápěčské bezpečnosti (nebo její nedostatek) a také roli jednotlivých potápěčů i dalších činitelů a složek působících v rámci celého společenství potápěčů.

Připojte se k tomuto úsilí i vy a sdělte nám, co pro vás znamená pojem bezpečnost potápění. DAN povede diskusi na toto téma na nejrůznějších potápěčských akcích, setkáních, konferencích i sociálních sítích, ale zároveň chce iniciovat podobnou rozpravu i v této rubrice. Pro začátek jsme pozvali tři respektované nezávislé odborníky na potápění a požádali je, aby nám k tomuto tématu sdělili svůj názor.

Co vlastně znamená pojem „kultura rekreačního potápění“?

Jill Heinerthová: Společenství sportovních potápěčů se skládá z mnoha různých subkultur. Tyto menší skupiny potápěčů spojují jejich obchody, kluby, charterové společnosti nebo i pobočky cestovních agentur. Některé ze zmíněných „klanů“ jsou známé svou vysokou technickou odborností, úžasnými výpravami nebo záchrannými akcemi. O jiných se ví díky (nebo kvůli?) jejich agresivitě, aroganci či výlučnosti. Jestliže se potápíte delší dobu, určitě jste narazili na lidi, kteří se do potápění vrhli doslova po hlavě a zase je opustili, přešli z jedné skupiny do jiné, nebo změnili své chování. Někdy jsou takové změny výsledkem lepšího pochopení podstaty potápění postupným získáváním zkušeností, jindy napodováním velkého vzoru, ale někdy také po šokujícím zážitku, když se potápěč stane svědkem potápěčské nehody či dokonce tragédie.

John Lippmann: Potápěčská kultura může pomoci navázat velmi nečekaná přátelství mezi jednotlivci, kteří žijí naprosto jiný život a kteří by se jinak sotva kdy setkali, natož aby spolupracovali. Taková přátelství mohou být velmi silná díky důvěře a spolehlivosti potřebné při nejrůznějších interakcích mezi kolegy potápěči. Ale jak to bývá i u jiných skupin, mohou se vytvářet i určité partičky a kliky. Někdy je to ku prospěchu, neboť to vede k větší soustředěnosti na cíl, jindy to skupiny rozděluje nebo může i znesvářit.

Alessandro Marroni: Jsem pevně přesvědčen, že kultura rekreačního potápění znamená plné uvědomování si království pod vodou, jeho poznávání selským rozumem i prostřednictvím vědy a také jeho respektování. To vše platí i ve vztahu ke kolegům potápěčům. Splnění těchto předpokladů a požadavků vyžaduje osobnostní charakteristiky, které jsou potápěčům vrozené vlastní kulturou a zkušenostmi na jedné straně, a na straně druhé pak získané studiem a naučenými schopnostmi a dovednostmi

vyhodnocovat rizika a předcházet jim. Hlavní však je uvědomit si, že potápění se provádí ve vodě, kde by lidé nepřežili bez specifických pomůcek a opatření, přičemž nikdo nesmí jednat a chovat se pouze podle svého zájmu a zvědavosti, ale nepoučeně a neopatrně.

Jaké jsou charakteristické potápěče, který si uvědomuje nutnost dbát na bezpečnost při potápění?

Marroni: Svědomití potápěči se stejně intenzivně zajímají o pochopení a dodržování bezpečnostních limitů při potápění, jako tomu bývá ve vztahu k jiným souvisejícím činnostem, např. k fotografování pod vodou, pozorování ryb nebo jen prostému potěšení z průzkumu světa pod vodou. A také mají stále na mysli i ostatní kolegy potápěče, a to i s jejich potřebami a možnými riziky. Až příliš často se však stává, že nesprávně sestavené týmy dvojic či větších skupin potápěčů vedou ke katastrofickým událostem, kterým by se dalo snadno předejít pečlivějším výběrem vhodných kolegů a řádnými kontrolami před zahájením ponorů.

Lippmann: „Bezpečný“ (lépe řečeno „bezpečně připravený“) potápěč se zpravidla vyznačuje celou řadou charakteristických vlastností. Patří k nim pud sebezáchovy, pocit odpovědnosti za sebe i za ostatní, touha poznat a pochopit možná rizika a také plné uvědomování si svého fyzického, mentálního i zdravotního stavu. Takoví potápěči vyhledávají relevantní informace o místech, kde se hodlají potápět, předem zjišťují nebezpečí, která by se tam mohla vyskytovat a zároveň jsou připraveni v případě potřeby přerušit ponor a nepodlehnout opačnému mínění a tlaku ze strany kolegů nebo celé skupiny.

Heinerthová: Podle mého názoru je bezpečný potápěč takový jedinec, který se potápění věnuje skutečně vážně a naplno. Před každým ponorem si položí otázku: „Dokážu si během takto naplánovaného ponoru sám pomoci a budu schopen v případě potřeby pomoci kolegovi?“ Bezpečný potápěč vstoupí do vody, jen když si na obě tyto otázky odpoví bez váhání „ano“.

Jakou roli mají při vytváření a šíření kultury potápění školicí agentury?

Lippmann: Díky svému oprávnění vystavovat certifikáty mohou silně ovlivňovat potápěče profesionály. Důležité je, aby tyto školicí instituce kladli při výcviku potápěčských instruktorů velký důraz na bezpečnost potápění, ale také následně sledovali práci instruktorů a poskytovali jim případnou potřebnou podporu. A instruktoři, kteří hrubě nebo opakovaně porušují bezpečnostní pravidla, musí být patřičně sankcionováni.

Kampaň PADI (“Odpovědný potápěč”) a kampaň zaměřená na výuku potápěčů jak pomalu vystupovat k hladině a dodržovat bezpečnostní zastávky jsou dobrými příklady důležitosti role, kterou mohou školicí agentury sehrávat při seznamování potápěčů s hlavními bezpečnostními riziky.

Heinerthová: Školicí agentury mohou od samého počátku stanovovat základní pravidla a vést potápěče k tomu, aby uznávali a dodržovali všeobecné normy, které vyplynuly z praktických zkušeností. I jediný instruktor, který jaksí „proklouzne“ školicím systémem bez pochopení nutnosti bezpodmínečného dodržování bezpečnostních pravidel může negativně ovlivnit stovky budoucích potápěčů, kteří pak mohou přenášet své špatné návyky a přístupy i na následnou generaci potápěčů. Dodržování přísných norem je naprosto zásadní pro vytváření trvalé kultury bezpečných praktik při potápění.

Marroni: Komerční tlaky na rozšíření průmyslu rekreačního potápění v minulosti posílily chybné přesvědčení, že činnost ve vodě a pod vodou s sebou nese jen malé nebo vůbec žádné riziko. Myslím si, že školicí agentury mohou sehrát klíčovou roli zaváděním takových změn a prvků do svých výcvikových programů, které se budou zabývat [identifikací nebezpečí a vyhodnocováním rizik potápění \(HIRA\)](#), čímž

posílí bezpečnost a zároveň i atraktivitu tohoto sportu.

Jak mohou přispět ke kultuře bezpečného potápění organizátoři potápěčských akcí?

Heinerthová: V současné době jsou organizátoři potápěčských akcí vystaveni velké konkurenci a snaží se nabídnout zážitky typu „co nejvíce adrenalinu“. Platí však stará pravda, že nadšení je nakažlivé. Jestliže skutečně milujete to, co děláte, tak si to s vámi intenzivně užijí i vaši klienti. Už prostý pobyt pod vodou je krásný a přináší velké uspokojení. A i když je úžasné zahlédnout nádherného rejnoka, stejně vzrušující může být i pohled na samečka ryby jawfish s ústním otvorem plným vajíček, která chrání. Silný zážitek z potápění nemusí pocházet pouze z velkých hloubek nebo ze zbytečného riskování.

Marroni: Mnoho organizátorů potápěčských akcí si neuvědomuje rizika spojená s takovou činností a odpovědnost vůči svým klientům. Někdy nevěnují dostatečnou pozornost dovednostem a fyzické způsobilosti klientů, jindy zase technickému zabezpečení potápěčských destinací, stavu potápěčského člunu (plavidla), stanicím, kde se plní lahve dýchacím plynem atd.

Lippmann: Organizátoři a provozovatelé potápěčských akcí jsou povinni zajistit, aby jejich zařízení a výbava byly dobře udržované, personál správně poučený, pozorný a akceschopný a aby potápěči byli na úrovni potřebné pro dané místo potápění. Jestliže se nám nedostane od organizátorů, které platíme, služeb na dostatečné úrovni, neměli bychom váhat a poohlédnout se po jiných možnostech.

Jak lze propagovat a posilovat kulturu bezpečného potápění?

Lippmann: Důležitou možností je přesný popis a rozbor každé nehody, což napomáhá k sestavování protokolů (návodů) pro zdokonalení prevence nehodovosti. Zde hraje klíčovou roli DAN, proto doporučujeme všem členům potápěčské komunity, aby odpovědně pomáhali DAN shromažďovat relevantní informace o potápěčských příhodách a nehodách, což pomůže zkvalitnit výcvikové programy a zdokonalit používané praktiky. Bohužel někde převládá tendence raději informace o nehodách zatajovat – kvůli obavě z právních a/nebo komerčních dopadů. Takový přístup by se měl změnit.

Heinerthová: Jako mladá potápěčka v kanadském Tobermory jsem absolvovala výcvik u svého velkého vzoru, kterým byl instruktor Dale McKnight. Naše třída tvrdě pracovala několik dní, zdokonalovali jsme si různé dovednosti a plánovali výlet s ponorem do dosud největší hloubky v našem životě (což byl vlastně také náš první dekompresní ponor). Když jsme jeli člunem k místu plánovaného ponoru, Dale nám řekl, že nás odmění za tvrdou a vzornou práci v kurzu možností ponořit se do hloubky o 3 metry větší na dobu o pět minut delší, než jsme původně předpokládali. Kolegové to uvítali s hlasitým povděkem, mne však zachvátil pocit nejistoty a obav. Se skloněnou hlavou jsem tiše poznamenala, že se na to necítím připravena a raději zůstanu v člunu. Byla jsem zklamaná a také jsem se trochu styděla. Dale se přesto pokusil přesvědčit mne pro ponor, ale neúspěšně.

Po několika minutách Dale vyplísnil ostatní potápěče, že mu tak snadno povolili posunout hranice naplánovaného bezpečného ponoru do jakési varianty typu „mně můžete věřit“. Nejdříve jsem nechápala, co se děje, ale najednou jsem si uvědomila, že mně vlastně klepe na rameno s uznáním. Splnila jsem totiž zkoušku a zároveň se mi dostalo důležité lekce: Člověk přežije, když umí i couvnout.

Marroni: Kulturu bezpečného potápění můžeme propagovat a posilovat přenášením své lásky ke království pod vodou na ostatní a přitom zdůrazňovat, že k zázrakům moře se nedostaneme nijak snadno, ale dodržováním přísných pravidel, která existují proto, aby nám pomohla uchránit se před mocnými

silami přírody, která může být krásná, ale i nebezpečná.

Toto poselství bychom měli šířit ve všech kurzech, před každým ponorem a v každém článku či dokumentu zabývajícím se potápěním. Důležité je rovněž vyhýbat se povrchním prohlášením o tom, že potápění je snadné a jednoduché, nebo naopak neinformativním a přehnaně katastrofickým „senzačním zprávám“ o potápěčských nehodách či tragédiích. DAN se snaží informovat potápěčskou veřejnost objektivně a věcně již 30 let a pevně věřím, že dosavadní výsledky správnost takového přístupu potvrzují.

Seznamte se s našimi odborníky

Jill Heinerthová, průkopnice ve výzkumu světa pod vodou a filmařka, dokázala "navštívit" nejhlubší podmořské jeskyně dosud ze všech žen. Jako uznání za celoživotní úsilí o ochranu vod všeho druhu získala mnoho ocenění, mimo jiné i ikonu Wyland a cenu Mořský hrdina roku. Za celoživotní zásluhy ji udělila Royal Canadian Geographical Society medaili Za výzkum. Její fotografie a články vycházejí v mnoha prestižních publikacích po celém světě.

John Lippmann je zakladatelem DAN Asia-Pacific (DAN AP). Tato pobočka byla založena v roce 1994 s cílem posilovat bezpečnost přístrojového potápění v oblastech Asie a Tichomoří. Po dobu 20 let byl předsedou představenstva, výkonným ředitelem a ředitelem vzdělávání v DAN AP, vydavatelem *Alert Diver Asia-Pacific* 13 let a v současné době je předsedou představenstva a ředitelem pro výzkum u DAN AP. Jako mezinárodně uznávaný odborník na potápění napsal mnoho knih a článků o bezpečnosti při potápění. V roce 2007 byl Lippmann oceněn Řádem Austrálie za své služby vykonané pro zvýšení bezpečnosti při přístrojovém potápění, resuscitaci a první pomoci.

Alessandro Marroni, M.D. , je zakladatelem a prezidentem DAN Europe a předsedou představenstva International DAN. Rovněž je prezidentem Evropské komise pro hyperbarickou medicínu (ECHM) a profesorem hyperbarické medicíny na univerzitách v Bělehradu, Padově, Palermu a Pise. Marroni je autorem více než 250 vědeckých zpráv a publikací o podvodní a hyperbarické medicíně; od roku 1966 je instruktorem přístrojového potápění.